

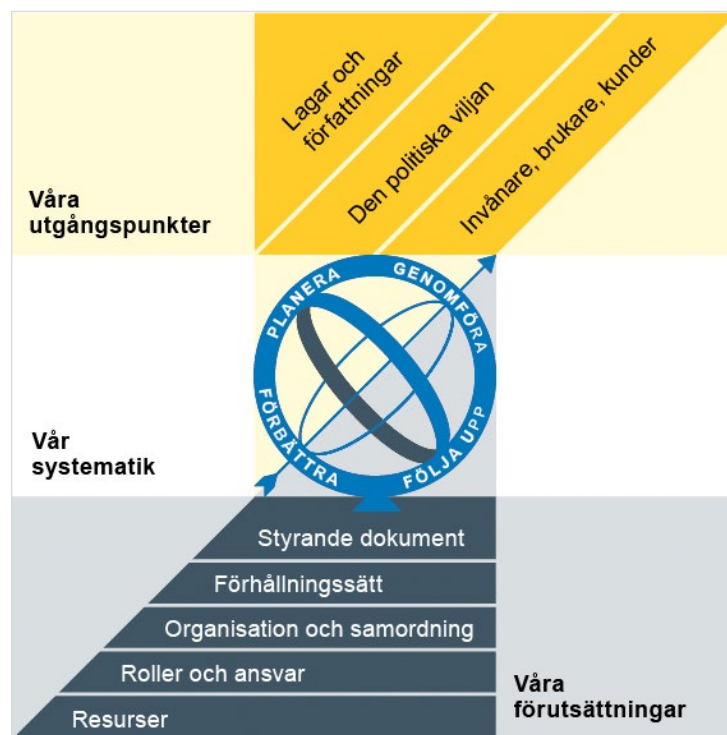
Göteborgs Stads riktlinje för arbetet med särskilt begåvade barn och elever

Reglerande styrande dokument

Policy
► Riktlinje
Regel
Anvisning
Rutin
Instruktion

Göteborgs Stads styrsystem

Utgångspunkterna för styrningen av Göteborgs Stad är lagar och författningar, den politiska viljan och stadens invånare, brukare och kunder. För att förverkliga utgångspunkterna behövs förutsättningar av olika slag. Stadens politiker har möjlighet att genom styrande dokument beskriva hur de vill realisera den politiska viljan. Inom Göteborgs Stad gäller de styrande dokument som antas av kommunfullmäktige och kommunstyrelsen. Därutöver fastställer nämnder och bolagsstyrelser egna styrande dokument för sin egen verksamhet. Kommunfullmäktiges budget är det övergripande och överordnade styrande dokumentet för Göteborgs Stads nämnder och bolagsstyrelser.

Om Göteborgs Stads styrande dokument

Göteborgs Stads styrande dokument är våra förutsättningar för att vi ska göra rätt saker på rätt sätt. De anger vad nämnder/styrelser och förvaltningar/bolag ska göra, vem som ska göra det och hur det ska göras. Styrande dokument är samlingsbegreppet för dessa dokument.

Stadens grundläggande principer såsom demokratisk grundsyn, principer om mänskliga rättigheter och icke-diskriminering omsätts i praktisk verksamhet genom att de integreras i stadens ordinarie beslutsprocesser. Beredning av och beslut om styrande dokument har en stor betydelse för förverkligandet av dessa principer i stadens verksamheter.

De styrande dokumenten ska göra det tydligt både för organisationen och för invånare, brukare, kunder, leverantörer, samarbetspartners och andra intressenter vad som förväntas av förvaltningar och bolag. De styrande dokumenten ligger till grund för att utkräva ansvar när vi inte arbetar i enlighet med vad som är beslutat.

Styrande dokument			
Kommunala föreskrifter		Planerande och reglerande styrande dokument	
Normgivning mot enskild	Riktade styrande dokument	Planerande styrande dokument	Reglerande styrande dokument

Dokumentnamn: Göteborgs Stads riktlinje för arbetet med särskilt begåvade barn och elever			
Beslutad av: [Nämnd/styrelse/befattning]	Gäller för: [Text]	Diarienummer: [Nummer]	Datum och paragraf för beslutet: [Text]
Dokumentsort: Riktlinje	Giltighetstid: Tills vidare	Senast reviderad: [Datum]	Dokumentansvarig: Center för skolutveckling
Bilagor: Kunskapsunderlag för arbetet med särskilt begåvade barn och elever			

Innehåll

Inledning	3
Syftet med denna riktlinje	3
Vem omfattas av riktlinjen	3
Bakgrund	3
Lagbestämmelser	3
Stödjande dokument	3
Riktlinje	4
Öka kunskapen om begreppet särskilt begåvade barn och elever	4
Upptäck och anpassa för särskilt begåvade barn och elever	5
Kompetensutveckla medarbetare	6
Upprätta lokal handlingsplan	6
Använd Center för Skolutvecklings Kunskapsunderlag	6

Inledning

Syftet med denna riktlinje

Riktlinjens syfte är att ge förskole- och skolpersonal inom utbildningsområdet i Göteborgs stad stöd att anpassa undervisningen för särskilt begåvade barn och elever.

Vem omfattas av riktlinjen

Denna riktlinje gäller tillsvidare för den kommunala förskolan, grundskolan, fritidshemmen och gymnasieskolan.

Bakgrund

På utbildningsnämndens begäran uppdrog kommunstyrelsen 2018-08-22 åt utbildningsnämnden att ta fram ett förslag på handlingsplan för särskilt begåvade barn (KS dnr 1042/18).

Beslutet angav att handlingsplanen ska inkludera skolors förmåga att möta elever med en mångfald av lärbehov. Handlingsplanen ska omfatta förskola, grundskola och gymnasieskola och bör ta sin utgångspunkt i hur man identifierar särbegåvade elever, hur undervisningen kan anpassas och lämna förslag på lämpliga kompetensutvecklingsinsatser för skolans personal.

Då begreppet handlingsplan saknas i Göteborg stads kategorisering av styrande dokument omformulerades uppdraget till att ta fram en *riktlinje*. Lokala handlingsplaner är däremot något som varje rektor upprättar. Uppdraget gavs till Center för skolutveckling som i samverkan med berörda förvaltningar, fristående huvudmän och Göteborgs universitet tagit fram denna riktlinje samt ett kunskapsunderlag för arbetet med särskilt begåvade barn och elever.

Lagbestämmelser

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt (*Skollagen, (2010:800)*).

I artikel 29 i Barnkonventionen står att utbildning ska utveckla barnets fulla möjligheter i fråga om personlighet, anlag och fysisk och psykisk förmåga (*Barnkonventionen*).

Stödjande dokument

Kunskapsunderlag för arbetet med särskilt begåvade barn och elever (2020), Center för skolutveckling: <https://bit.ly/2T8NfF6>

Särskilt begåvade elever (2024). Stödmaterial, Skolverket:

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/sarskilt-begavade-elever>

Riktlinje

Öka kunskapen om begreppet särskilt begåvade barn och elever

Skollagen föreskriver att alla barn och elever har rätt att utvecklas så långt som möjligt. Lika naturligt som det är för verksamheterna att identifiera barn och elever som har svårt att nå målen, lika naturligt behöver det vara att upptäcka och stimulera de barn och elever som med lätthet når dem. Det finns även barn och elever som är presumtivt särskilt begåvade men som inte når målen i skolan. Det finns också elever med ojämn begåvningsprofil som presterar högt enbart inom vissa kunskapsområden. Utbildning och undervisning behöver anpassas för samtliga dessa kategorier av särskilt begåvade barn och elever.

Kategorier

Särskilt begåvade barn och elever kan finnas i alla grupper oavsett exempelvis kön, funktionsnedsättning, etnisk och socioekonomisk bakgrund. Trots oklarheten om vad som egentligen avses med begreppet särskild begåvning (se kunskapsunderlag) kan tre kategorier av barn och elever urskiljas, som ligger till grund för hur utbildning och undervisning bör anpassas:

1. **"Högpresterande"** barn och elever som är presumtivt normalbegåvade (ej testade), som genom hårt arbete och hög grad av stöttning av skola och/eller hem presterar mycket väl inom flertalet kunskapsområden.
2. **"Presumtivt särskilt begåvade"** barn och elever oavsett prestationsnivå (ej testade). Här ryms dels de presumtivt särskilt begåvade barn och elever som med lätthet presterar högt inom flertalet kunskapsområden (2a), men också presumtivt särskilt begåvade elever som i skolsammanhang underpresterar utifrån sin begåvningsmässiga potential (2b).
3. **"Barn och elever med ojämn begåvningsprofil"** som presterar högt enbart inom vissa kunskapsområden. I denna kategori finns också elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och elever i sociala svårigheter som *kan* ha genomgått begåvningstester.

Kategorierna är väsentliga då anpassningarna blir olika beroende på vilken kategori som barnet eller eleven tillhör. Det är viktigt att skilja begåvning och prestation åt exempelvis för att kunna upptäcka ett eventuellt glapp där potentialen att prestera på högre nivå är stor. Den högpresterande eleven som redan arbetar på sin högsta nivå bör inte pressas ytterligare. Problembaserat lärande liksom öppna frågor kan vara bra för särskilt begåvade barn och elever, men mindre bra för de med ojämn begåvningsprofil och vissa diagnoser.

Upptäck och anpassa för särskilt begåvade barn och elever

Det viktigaste steget i att upptäcka särskild begåvning är att överhuvudtaget ställa frågan om det finns särskilt begåvade barn och elever i verksamheten.

De särskilt begåvade barn och elever som *inte* upptäcks riskerar förutom att inte utvecklas så långt som möjligt, också att fara direkt illa när förskola och skola brister i att anpassa utbildning och undervisning. Lärare behöver undervisa så att dessa barn och elever inkluderas och är då beroende av en stödjande organisation. Precis som i alla frågor om inkludering är barnet, eleven och även vårdnadshavare viktiga källor för att upptäcka begåvning och förstå utifrån vilka behov undervisningen behöver anpassas.

Högpresterande och särskilt begåvade barn och elever utmanar undervisningens och organisationens kapacitet vad gäller kunskap, flexibilitet och samverkan. I litteratur om särskild begåvning och hur undervisning kan anpassas återkommer begreppen Acceleration, Berikning och Coachning, ABC:

Acceleration innebär att vissa barn och elever kan behöva gå snabbare fram. Här kan anpassning av utbildning behöva ske där elever i vissa ämnen integreras i högre stadium. Även undervisningen behöver vara mer flexibel för att möjliggöra acceleration. Detta ställer höga krav på planering, där även samverkan med lärare i högre stadium kan vara gynnsamt.

Berikning ställer särskilda krav på planering och lektionsdesign. Berikning innebär att bredda och fördjupa undervisningens innehåll, snarare än att som vid acceleration gå fortare fram. Lärare behöver vara skickliga på att designa lektioner för att i en sammanhållen lärmiljö kunna undervisa på olika nivåer, där barn och elever ryms även om de är olika sett till begåvning och prestation. Läraren behöver då med möjlighet till delaktighet och sammanhang differentiera undervisningen.

Coachning står för den särskilda vägledning som dessa elever kan vara i behov av. Vad gäller samtliga tre kategorier av särskilt begåvade barn och elever är coachning viktig för att dessa elever kunskapsmässigt och socialt ska utvecklas så långt som möjligt mot läroplanernas mål. Samtal med barn, elever och föräldrar är här en särskilt viktig resurs för vilken vägledning dessa barn och elever är i behov av. Coachning ger även värdefullt underlag som huvudman, rektor, förskollärare och lärare behöver för att kunna utveckla verksamheten.

Kompetensutveckla medarbetare

Upptäckt av och anpassningar till särskilt begåvade barn och elever kräver kunskaper. Sannolikt behöver lärare i alla skolformer och i vissa fall personal inom den samlade elevhälsan kompetensutveckling för att veta hur de ska identifiera, stödja och undervisa särskilt begåvade barn och elever. Berikning av undervisning är en särskilt viktig aspekt som kan kräva kompetensutveckling vad gäller såväl ämneskunskaper som pedagogisk skicklighet.

Då behoven i verksamheterna kan vara olika är de lokala kompetensutvecklingsplanerna väsentliga. De lokala handlingsplanerna kräver emellertid beredskap hos huvudman och tillgängliggörande av olika former av resurser. Det krävs en väl fungerande stödkedja som kan svara mot verksamheternas behov av ökade kunskaper för att kunna identifiera särskild begåvning och för hur anpassning av undervisning och utbildning kan göras.

Upprätta lokal handlingsplan

Riktlinjen ska ge förskole- och skolpersonal inom utbildningsområdet i Göteborg Stad stöd att anpassa undervisningen för särskilt begåvade barn och elever.

Rektor ansvarar för att lokal handlingsplan för särskild begåvning upprättas med stöd av Center för Skolutvecklings kunskapsunderlag. I varje sådan handlingsplan ska följande delar finnas med:

- Rutiner för upptäckt och anpassning av undervisningen
- Former för samarbetet med vårdnadshavare
- Rutiner för övergångar inom och mellan skolformer
- Barnhälsans och elevhälsans ansvar och roll
- Kompetensutvecklingsplan för att stärka personalens kunskap om särskild begåvning
- Plan för uppföljning och utvärdering av arbetet med särskilt begåvade barn och elever som integreras i det systematiska kvalitetsarbetet

Använd Center för Skolutvecklings Kunskapsunderlag

Som stöd i arbetet med att ta fram lokala handlingsplaner finns ett kunskapsunderlag där frågan om särskild begåvning problematiseras, samt kommenterade frågor att ställa till verksamheten. Detta kunskapsunderlag utgör ett stödjande dokument som finns tillgängligt på Center för skolutvecklings hemsida: *Att anpassa utbildning och undervisning för särskilt begåvade barn och elever*: <https://bit.ly/2T8NfF6>